

BIBLICUM ŚLĄSKIE

KURS WPROWADZAJĄCY

Wykład X – Gdzie szukać informacji i wiedzy z zakresu biblistyki

Każdy kto otwiera Pismo Święte przekonuje się, że nie jest to łatwa lektura. Wielu ludzi nie czyta dziś Biblii, bo Słowo Boże jest trudne. Te trudności w czytaniu świętych ksiąg wynikają z dwóch faktów: po pierwsze potrzebna jest wiara i wiedza, po drugie Pismo Święte jest wymagające – niejeden raz, jak to ujął Ojciec św. Benedykt XVI, „przyjęcie Słowa Bożego oznacza zgodę na przeszycie serca mieczem bóleści” (VD 27). Przewycięzaniu trudności dotyczących zrozumienia treści biblijnych służą więc rozmaite pomoce biblijne. Możemy je podzielić na drukowane, multimedialne i inicjatywy duszpasterskie.

Przypisy, komentarze i czasopisma biblijne

Wśród drukowanych pomocy biblijnych spotykamy przypisy, komentarze, monografie biblijne, słowniki i atlasy biblijne oraz czasopisma biblijne.

Przypisy biblijne to noty umieszczone w wydaniach Pisma Świętego, zwykle pod tekstem biblijnym. Podają one wyjaśnienia trudniejszych wyrazów, zwrotów, czy nawet całych fragmentów (perykop biblijnych) lub odsyłają do miejsc paralelnych, czyli takich gdzie powtarzają się te same wyrazy, bądź te same treści.

Za wzorcowe dla egzegezy katolickiej uznaje się przypisy francuskiej *Biblii Jerozolimskiej*, pierwszego nowoczesnego, katolickiego przekładu bazującego na językach oryginalnych. Są one mocno rozbudowane i zawierają wiele odnośników do innych miejsc biblijnych. Przypisy te przetłumaczono na wiele języków, w tym także na język polski. Wydanie polskie Biblii Jerozolimskiej ukazało się w 2006 roku. Zawiera ono przypisy i wprowadzenia z pierwowzoru francuskiego, oraz tekst biblijny z piątego wydania *Biblii Tysiąclecia*. Nie tworzono zatem nowego przekładu, przetłumaczone zostały tylko dodatkowe materiały objaśniające.

Warto też zwrócić uwagę na wyjaśniające teksty poboczne w najnowszym polskim przekładzie Pisma Świętego, zwanym *Biblią Paulińską* (2008). Tłumaczenie to posiada oryginalny układ graficzny strony. Najbliżej tekstu świętego, na zewnętrznych marginesach stronic, oznaczone systemem literowym, znajdują się najbardziej konieczne informacje wspomagające rozumienie tekstu. Pod tekstem biblijnym umieszczono komentarz praktyczny do każdego fragmentu z wyjaśnieniem jego myśli głównej i wskazaniem na jego przesłanie

dla współczesnego czytelnika. Natomiast na marginesach wewnętrznych oznaczono odnośniki do innych miejsc Biblii, tak by szybko odnaleźć teksty paralelne.

Przypisy stanowią podręczną, popularnonaukową formę objaśnienia tekstu biblijnego.

Pomocami o charakterze naukowym są natomiast komentarze i monografie biblijne. Komentarz jest wszechstronnym i dobrze udokumentowanym przedstawieniem treści biblijnych. Może stanowić omówienie pojedynczego tekstu (perykopy), bądź całej księgi. Komentarz posiada bogatą bibliografię oraz obszerny wstęp, ukazujący kontekst historyczny i kulturowy pisma, a także jego główne tematy. Wychodząc od egzegezy, czyli wyjaśnienia tekstu ciąglego księgi, bądź danego urywku oraz ukazania kwestii literackich, komentarz zmierza do przedstawienia orędzia biblijnego tekstu. W przypadku trudniejszych fragmentów komentatorzy nie tylko zapoznają czytelnika z różnymi ich interpretacjami, ale także wskazują i przekonująco uzasadniają rozwiązanie najbardziej trafne.

Cenną pomocą biblijną jest seria polskich komentarzy do poszczególnych ksiąg Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu, wydawana przez wydawnictwo Pallotinum pod kierunkiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (PST od 1958 roku, PNT od 1961 roku) oraz rozpoczęty w 2005 roku, ciągle otwarty, cykl *Nowego Komentarza Biblijnego* Edycji Świętego Pawła.

Warty wspomnienia jest także *Katolicki Komentarz Biblijny* oficyny Vocatio, będący tłumaczeniem swego angielskiego odpowiednika, który w jednym tomie prezentuje nie tylko objaśnienia wszystkich ksiąg biblijnych, uwzględniające najcenniejszy dorobek współczesnej biblistyki katolickiej, ale w tzw. artykułach ogólnych, przedstawia kompendium wiedzy biblijnej. Komentarz ten zwięźle omawia m.in. takie zagadnienia biblijne jak np. natchnienie, kanon, zasady interpretacji Pisma Świętego, archeologia i geografia biblijna, czy historia starożytnego Izraela.

Ciekawą pomocą jest dziesięciotomowa polska wersja włoskiej *Biblii dla każdego*, popularnonaukowego, nowoczesnego komentarza przeznaczonego dla całej rodziny. Obok podstawowych informacji wyjaśniających święty tekst oraz wielu ilustracji, zawiera on świadectwa znanych osób dotyczące lektury Biblii, a także objaśnienie dla najmłodszych.

Pomocą w zrozumieniu wybranego problemu biblijnego są także monografie biblijne. Zawierają one gruntowne i wszechstronne omówienie jednego zagadnienia obecnego w Piśmie Świętym, którego komentarz nie jest w stanie wyczerpująco przedstawić. Monografia może być np. poświęcona obrazowi i funkcji faryzeuszów w dziele Łukaszowym (Łk-Dz), albo tematowi cierplivej wytrwałości w Nowym Testamencie, bądź tytułom wyrażającym pierwszeństwo Chrystusa w tradycji apostoelskiej Nowego Testamentu.

Wśród biblijnych publikacji szczególnie interesujące są wydania interlinearne Pisma Świętego, gdzie każdej linii tekstu hebrajskiego lub greckiego towarzyszą równolegle dwie inne. Linia górna opisuje umownymi kodami typ części mowy, przypadek, rodzaj, liczbę, tryb, stronę, czas danego wyrazu. Linia dolna natomiast zawiera dosłowne tłumaczenie polskie. Czasem ten polski tekst nie brzmi zbyt dobrze i nie jest zgrabny stylistycznie, ale dotyka najbliższego znaczenia oryginału. Kody wyjaśnia dołączony klucz gramatyczny. Sięganie do interlinearnego wydania tekstu biblijnego może ubogacić nasze spojrzenie na niektóre kwestie biblijne. I tak np. okazuje się, że Jezusowe słowa o małżeństwie: „Co Bóg złączył” dosłownie brzmią „Co Bóg sprzął” albo „Co Bóg razem zaprzął, pod jednym jarzmem”. Użyty czasownik oznaczający wprężanie, sprężanie razem nie tylko akcentuje jedność, ale także przywołuje w kontekście małżeństwa obraz pary wołów, koni ciągnących jeden wóz. Osiągnięcie celu zależy od pracy obu zwierząt i ich zgodności.

Kolejną wartą polecenia pomocą biblijną jest, wydawane od 2009 roku, czasopismo *Biblia krok po kroku*. Każdy z numerów tego miesięcznika poświęcony jest jednemu zagadnieniu, bądź księdze, np. historii o potopie, księdze Psalmów, czy też osobie króla Salomona. Pismo skierowane jest do szerokiego grona odbiorców, jest owocem współpracy polskich biblistów, archeologów, językoznawców i historyków, którzy w swych artykułach, prostym językiem, przedstawiają wyjaśnienie trudniejszych fragmentów i zagadnień biblijnych.

Komputerowe programy biblijne oraz internetowe kursy i szkoły Słowa Bożego

Obok drukowanych pomocy biblijnych wiedzę z zakresu biblistyki można czerpać także z projektów multimedialnych, do których m.in. należą komputerowe programy biblijne oraz internetowe szkoły Słowa Bożego.

Współcześni bibliści korzystają z profesjonalnego komputerowego programu biblijnego *Bible Works*. Program ten zawiera teksty oryginalne Pisma Świętego oraz jego przekłady, poza tym posiada słowniki, konkordancje, mapy oraz pomoce dotyczące krytyki tekstu. Pozwala pracować na kilku tłumaczeniach jednocześnie, a także umożliwia przeszukiwanie tekstów według wskazanego kryterium.

Dużą popularnością cieszy się program określony jako interaktywny przewodnik *Multimedialny świat Biblii*. Zgromadzono w nim podstawowe informacje na temat Biblii i Ziemi Świętej. Dzięki wykorzystaniu techniki komputerowej projekt ten połączył ilustracje, filmy, mapy, tabele i nagrania dźwiękowe z artykułami dotyczącymi tła biblijnych wydarzeń, omawiającymi proces powstawania ksiąg świętych i dzieje przekazu tekstu oryginalnego, a także ukazującymi metody interpretacji aż po czasy współczesne. Wysoką wartość

merytoryczną przewodnika gwarantuje osoba redaktora naukowego tego przedsięwzięcia ks. prof. Waldemara Chrostowskiego.

Ciekawą formą popularyzowania wiedzy biblijnej są internetowe szkoły Słowa Bożego oraz strona internetowa Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Na stronie Dzieła Biblijnego można znaleźć odpowiedzi na pytania jakie rodzi lektura Biblii, można też samemu takie pytanie zadać. Można także skorzystać z pomocy katechetycznych, bądź homiletycznych tam zamieszczonych. Autorzy strony dzielą się także gotowymi propozycjami modlitwy z tekstem biblijnym, zwanej *lectio divina*.

Z kolei liczne internetowe kursy biblijne lub szkoły Słowa Bożego są propozycją systematycznego zgłębiania prawd biblijnych. Przykładem takich multimedialnych projektów może być np. *Radiowo-Internetowe Studium Biblijne* organizowane przez tarnowskich biblistów, prowadzona przez diecezję gliwicką *Szkoła Słowa Bożego*, czy też *Multimedialne Studium Formacji Biblijnej, Biblicum Śląskie*.

Kręgi biblijne, *lectio divina* i tygodnie biblijne

Szczególną formą formacji biblijnej są inicjatywy duszpasterskie, ukazujące Pismo Święte jako księgę życia i modlitwy. Wielką pomocą w zgłębianiu treści biblijnych i odkryciu w nich programu życia są parafialne kręgi biblijne, praktyka tzw. *lectio divina*, czy też organizowane co roku tygodnie biblijne.

Prowadzone przez kapłana kręgi biblijne są nie tylko okazją do poszerzenia wiedzy biblijnej, ale przede wszystkim pozwalają na podzielenie się własnym rozumieniem biblijnego tekstu. Każdy może odczytać tekst na swoim własnym poziomie i może zwrócić uwagę na taki szczegół, takie przesłanie, które ubogaci innych. Każdy człowiek ma inny sposób doświadczenia i przyjęcia tekstu. Czasem ktoś może usłyszeć, że jego odczytanie nie do końca jest zrozumiałe. To też jest wartością, bo uczy pokory.

Inną formą zgłębiania treści biblijnych jest praktyka „Bożego czytania” tzw. *lectio divina*. Podczas której do tego samego tekstu powraca się kilka razy, za każdym razem inaczej. Jest moment zapoznania się z tekstem i jego naukowym, lub popularno naukowym objaśnieniem (*lectio*), jest czas na zadanie sobie pytania co Bóg chce powiedzieć przez ten fragment (*meditatio*) i w końcu spojrzenie na tekst jako źródło modlitwy (*oratio*) i konkretnych decyzji (*actio*).

Raz w roku organizowany jest w parafiach tydzień biblijny, będący okazją do wyeksponowania tematyki Pisma Świętego. Przy tej okazji organizuje się różne wystawy i

prelekcje biblijne oraz spotkania z biblistami. Ta forma duszpasterska jest więc okazją do spopularyzowania osiągnięć biblistyki i zainteresowania Biblią wiernych.

Podsumowując: Obecnie mamy w zasięgu ręki całą gamę biblijnych pomocy, od przypisów obok samego tekstu, przez liczne komentarze, programy i projekty multimedialne, po spotkania z kapłanami i biblistami. Należy pamiętać, że Biblia jest Kościołowi zadana do zgłębiania i proces ten ciągle trwa. Tym niemniej z pokorą trzeba uznać, że nie wszystkie trudności biblijne zostały dziś jednoznacznie rozwiązane i są też takie teksty, do których zrozumienia wciąż dążymy. Nie są na dziś, ale będą dostępne za kilka lat.

ks. dr Tomasz Kusz